

Sintaktik atamalarni o'rgatishda didaktik o'yinlardan foydalanish

Xoldorova Iroda Valijonovna

filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

Farg'ona davlat universiteti

Ma'mura Karimjonova

Farg'ona davlat universiteti 2-kurs magistranti

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf ona tili darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish va qo'llash usullari

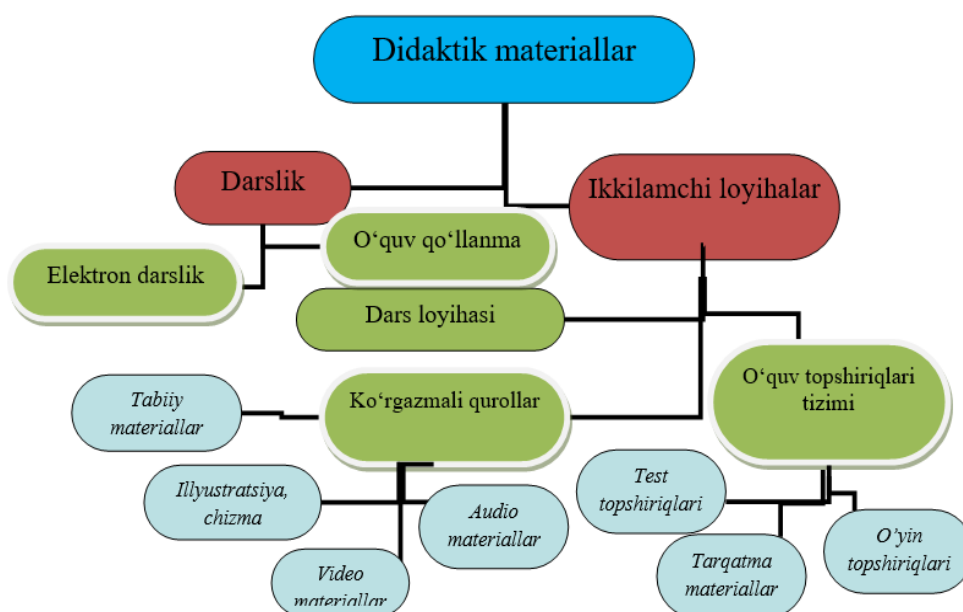
Kalit so'zlar: Didaktika, didaktik o'yin, sintaktik atama, didaktik material.

Boshlang'ich sinflarda sintaktik atamalarni o'rgatishda o'qituvchi ta'limni eng qulay usullaridan foydalansa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Bunda didaktik o'yinlarning ahamiyati juda katta. SHuning uchun o'quvchilarga berilayotgan bilim o'quvchilarning yosh xususiyatlariga mos o'yin tarzida o'rgatiladi. O'quvchilarni fanga qiziqitirish, u;arning bilim, ko'nikma va malakalarini oshirishni didaktik o'yinlar orqali amlaga oshirish tajribali o'qituvchining vazifasidir.

Darsga tayyorgarlik ko'rish jarayonida didaktik o'yinlarni tog'ri tanlash ham muhim ahamiyatga ega. Didaktik o'yin uchun didaktik materialni tog'ri tanlash, didaktik o'yin jarayoni uchun vaqtni tog'ri taqsimlash, nazorat qilish va didaktik o'yinni tugatishni rejalashtirib olish lozim. Shu o'rinda savol tug'iladi didaktik material nima?

Didaktik material-bu biror bir ko'rinishga ega bolgan bilimni namoyish qilishdir. Umumiy qilib didaktik materiallar deganda, bilish jarayonida pedagogic ishlov berilgan va tizimga solingan maqsadli bilimlar to'plamini tushunamiz. Biz didaktik materiallar tizimini quyidagi klaster yordamida ifodaladik.

Didaktikaning psixologik xususiyati, o'quv materialining tarkibiy tuzilishini didaktik jihatdan tahlil qilish orqali yoritib beriladi. Bunday tahlil natijasida o'quvchilarda bilim olishga qiziqish yuzaga keladi, shu bois o'quv materialining tuzilishiga alohida e'tibor berish lozim.

Tadqiqotni olib borish jarayonida boshlang'ich ta'lim darsliklari didaktik materiallarini loyihalash quyidagi talablarga muvofiq bosqichma-bosqich amalga oshirilishi ijobiy yutuqlar berishi kuzatildi:

1. Darsliklar o'quv materiallarini loyihalashda mazkur faoliyatning to'g'ri tashkil etilishiga erishilishi, ya'ni: muayyan o'quv fanini o'qitish jarayonida hal qilinadigan ta'limiy vazifalarni aniq belgilab olish; o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi zarur bo'lgan o'quv materiallarining hajmi va tavsifini belgilash, shuningdek mundarijaning elementar ravishda tahlil etilishiga erishish; o'quvchilarning bilish tajribasidan boshlang'ich ta'lim o'quv fanlarini o'qitish, qo'llash natijalarini aniqlangan tavsifi va bilimlar hajmini belgilash; o'quv materiallarni taqdim etishning mantiqiy va didaktik izchilligini aniqlash.

2. Boshlang'ich ta'lim o'quv materiallarining tarkibiy qismini qayta ishlash.

3. Darslik mundarijasini ishlab chiqish masalan: bo'limlarni mavzularga bo'lish; o'quvchilarning bilish faoliyatini modellashtirish asosida ko'rgazmali vositalarni tayyorlash; o'quvchilar tomonidan bajariladigan mustaqil ishlar yuzasidan vazifalarni belgilash; o'zlashtirilgan nazariy bilim hamda amaliy ko'nikma va malakalarni mustahkamlash asosida teskari aloqani amalga oshirish (vazifalarni saralash, nazorat savollari, kuzatish uchun vazifalar va hokazolarni belgilash); tarkibiy qismlarni darslik sahifalariga joylashtirish tartibini aniqlash; mavzularni o'quvchilarning yosh, fiziologik va gigenik xususiyatlaridan kelib chiqqan holda turli xil shriftlarda ajratish, harflar kattaligi, so'zlar, iboralar, ranglar, ta'kidlar (tagiga chizish, ramkaga olish, so'zlar yoki iboralarni bir-biridan chiziqalar bilan ajratish, bosqichma-bosqich berish va hokazolar) ning aks etishiga ahamiyat berish; matnlarni tanlash; o'qitish vositalarining tavsifi va tuzilishini aniqlash, muayyan mavzuni o'rganishda qo'llaniladigan yordamchi materiallar (namoyishli ko'rgazmalar, diapozitivlar, diafilmlar, diskardagi yozuvlar, magnitafon yozuvlari, aniqlagichlar va boshqalar)ni ishlash; darslik materialini o'rganish jarayonida o'quvchilarning o'quv vositalaridan foydalanishlarini ta'minlash uchun xizmat qiladigan vazifalar mazmunini tanlash; darslikning har bir sahifasini va mavzuni ergonomik nuqta nazardan bezash.

4. Bo'limlar bo'yicha qo'shimcha vazifalarni ishlab chiqish (xususan, darslikka kiritilmagan, biroq o'quv jarayonida qo'llanadigan ta'limiy vositalar tizimini belgilash va ularni berilgan ma'lumotlarga asosan loyihalash).

5. Darslik bo'limlarini bezash, ya'ni: bo'limlarning mavzularga mutanosib kelishiga erishish; bilimlarni tizimlashtirish, mustahkamlash, qo'llash va tekshirish usullarini ishlab chiqish, o'quvchilar boblarni o'rganish davomida egallashlari uchun zarur bo'lgan ta'lim vositalarini aniqlash va ishlab chiqish; ta'lim vositalarining tarkibiy tuzilmasini aniqlash, darslikning muayyan bo'limida taqdim etilgan va sinf xonalarini jihozlash uchun tanlangan darslik materiallariga muvofiq loyihalash.

6. O'qituvchi uchun darslikdan foydalanish jarayonida o'quv vositalarini qo'llashga doir metodik ko'rsatmalarni berish (metodik qo'llanma tayyorlash) kerak.

Didaktik materiallarni loyihalashni o'rganish va mustahkamlash, uni amaliyotga tatbiq etish, umumlashtirish va nazorat qilish jarayonlari bilan uzviy bog'liq bo'lib ta'lim samaradorligini ta'minlaydi.

Kerak so'zini tanlab ol o'yini

Bu o'yin o'quvchilarga so'z birikmalarini amaliy o'rganishlariga yordam beradi. Garchi bu sinflarda so'z birikmasi haqida nazariy bilim berilmasa ham u haqida o'quvchilar bir qator ma'lumotlar oladi. Amalda so'z birikmasi tuzadilar. Ushbu o'yinni o'tkazish uchun o'qituvchi ko'chma xattaxtaga so'zlarni ikki ustun qilib yozib chiqadi. O'quvchilarni so'zlarni bir qator ko'rib chiqadi, keyin esa chap tomondagi so'zlarga mosini qo'yib yozib chiqadilar. Bu o'yinni butun sinf yoki qatorma qator o'tkazsa ham bo'ladi. Qaysi guruh to'g'ri va tez topshirsa o'sha guruh yutgan hisoblanadi. O'yon bolalarning ijodiylikini ta'minlaydi, ularni zehni oshishiga, mantiqiy fikrlashiga, sinchikovlik sifatlarini va mustaqil fikrlash qobiliyatini mustahkamlashga yordam beradi.

Tez	↑	bola
Yam-yashil	↑	kitob
Baland	↑	ekin
Kuzgi	↑	qush
Mening	↑	bola
Sayroqi	↑	o'tloq
Bilimli	↓	gapirdi

Aralash berilgan so'zlardan gap tuz o'yini

Bu o'yinni o'tkazish uchun o'qituvchi kartochkalarga so'zlarni yozib uni aralashtirgan holda o'quvchilarga tarqatiladi. O'quvchilar berilgan so'zlardan gap tuzadilar. O'yinni osonlashtirish uchun gap qaysi so'z bilan boshlansa o'sha so'z boshqalardan ajratib ko'rsatiladi. Bu o'yinni guruhlar o'rtasida ham yakkama yakka ham o'tkazish mumkin. Kim to'g'ri va tez topsa o'sha g'olib sanaladi. O'yinni guruhlar tarzida o'tkazganda har bir qatorga bir nechta kanvertlar beriladi. Kanvertlar ichida gap tuzish uchun so'zlar yozilgan kartochkalar bo'ladi. Qaysi guruh to'g'ri va tez topsa o'sha guruh g'olib sanaladi.

manbaidir

bilim

Kitob

keldiradi

Bilim

baxt

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abduvaliyeva, N. A. (2020). SOME FORMS OF REFERENCE (ADDRESSING) IN UZBEK DRAMAS. *Theoretical & Applied Science*, (1), 23-26.
2. Alisherovna, A. N. (2022). LEXICAL-SEMANTIC ANALYSIS OF PERSIAN-TAJIK ACQUISITIONS USED IN GHAZALS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(10), 925-932.
3. Alisherovna, A. N. (2022). LEXICAL-SEMANTIC ANALYSIS OF PERSIAN-TAJIK ACQUISITIONS USED IN GHAZALS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(10), 925-932.
4. Alisherovna, A. N. (2023). METHODS OF SPEECH DEVELOPMENT OF STUDENTS IN PRIMARY CLASSES. *Open Access Repository*, 4(3), 1019-1023.
5. Baydjanov, B. (2021). HIGHER EDUCATION PROSPECTS AND ISSUES OF DEVELOPING INFORMATION SECURITY CULTURE AMONG STUDENTS (ON THE EXAMPLE OF FERGANA REGION): <https://doi.org/10.47100/conferences.v1i1.1284>. In *RESEARCH SUPPORT CENTER CONFERENCES* (No. 18.05).
6. Baydjanov, B. K. (2022). Methodology of Pedagogical Science and its Axiological Possibilities. *American Journal of Social and Humanitarian Research*, 3(10), 352-363.
7. Jo'rayev Vohid Tojimamatovich, A. M. (2022). Working With Geospatial and Descriptive Data in A Geoinformation System. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 11, 113-116.
8. Kholdorova, I. (2019). SEMANTIC ANALYSES OF GENERATIVE LEXEMES WITH "BIRTH" AND "DEATH" SEMESIN THE UZBEK LANGUAGE. *Theoretical & Applied Science*, (10), 362-364.
9. Kochkorbaevna, K. B. (2022). FORMATION OF MORPHOLOGICAL COMPETENCE OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN IN THE LESSONS OF THE NATIVE LANGUAGE. *Gospodarka i Innowacje.*, 22, 56-60.
10. Kochkorbaevna, K. B. (2022). The Role and Importance of People's Oral Creativity in the Development of Primary School Student Speech. *International Journal of Innovative Analyses and Emerging Technology*, 2(4), 57-61.
11. Kochkorbaevna, K. B., & Gulomova, O. (2022). Technologies for teaching students to think independently in the process of analyzing literary texts based on an innovative approach. *International Journal Of Culture And Modernity*, 13, 115-120.
12. Kochkorbaevna, K. B., & Hilola, I. (2022). Developing Pedagogical Abilities In Students Through Introducing Modern Forms And Methods Of Education In The Mother Tongue Teaching Process. *International Journal Of Culture And Modernity*, 13, 1-3.
13. Muhammedkadirovna, G. D. (2022). Main Categories of Media Text. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 2(4), 63-68.
14. Mukhammedkadirovna, G. D. (2023). ABOUT INDIVIDUAL STYLES. *Open Access Repository*, 4(3), 730-736.

15. Mukhtoraliyevna, Z. S. (2022). INFORMATION TECHNOLOGIES IN EDUCATION. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 162-165.
16. Mukhtoraliyevna, Z. S., & Saminjanovna, M. S. (2022). Formation of Future Primary School Teachers Skills to Use Project Activities. *Spanish Journal of Innovation and Integrity*, 6, 346-353.
17. Muxtoraliyevna, Z. S. (2023). BOSHLANG 'ICH SINFI O 'QUVCHILARINING IMLOSI USTIDA ISHLASHDA DIDAKTIK O 'YINLARDAN FOYDALANISH. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(2), 473-478.
18. Rakhmonberdiyevna, T. S. (2022). RESEARCH OF CREATIVE ACTIVITY OF THE FUTURE PRIMARY CLASS TEACHER. *Conferencea*, 155-157.
19. Raxmonberdiyevna, T. S., & Shavkatjonqizi, S. M. (2021). Methods for the development of stochastic competence in mathematics lessons at school. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(5), 863-866.
20. Tojimatovich, J. V. (2023). CONCEPT AND ESSENCE OF INFORMATION SECURITY. *Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal*, 2(4), 643-647.
21. Tojimatovich, J. V. (2023). Digital Transformation of Educational Management System. *Web of Semantic: Universal Journal on Innovative Education*, 2(4), 202-206.
22. Toshboyeva, S. R. (2020). Competent approach in teaching probability theory and mathematical statistics. *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD)*.
23. Valijonovna, K. I. (2023). The Significance of Didactic Games in the Development of Written Speech in Children. *Journal of Pedagogical Inventions and Practices*, 17, 139-142.
24. Valijonovna, X. I. (2023). AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VOSITALARI ASOSIDA SAVOD ORGATISHGA OID KICHIK YOSHDAGI BOLALARNING KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISH. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(4), 524-530.
25. Xoldarova, I. V., & Barakayeva, M. M. qizi. (2023). BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INTERFAOL DARSLARGA QO'YILADIGAN TALABLAR. *Innovative Development in Educational Activities*, 2(5), 265-270.
26. Xoldarova, I., & Akbarova, M. (2023). AXBOROT TEXNOLOGIYALARI YORDAMIDA OQITISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Евразийский журнал академических исследований*, 3(5 Part 2), 155-160.
27. Zokirova Sohiba Mukhtoraliyevna, & Soliyeva Mohigul Madaminxon kizi. (2023). Mnemotechnique Techniques in Pedagogical Work with Primary School Students. *Texas Journal of Philology, Culture and History*, 17, 77-84.
28. Zokirova, S. M. (2016). About the congruent phenomenon in the contrastive linguistics. *Sciences of Europe*, (8-2 (8)), 45-46.

29. Zokirova, S. M. (2020). Ta'limda axborot texnologiyalarining vujudga kelish tarixi. Молодой ученый, (18), 586-587.
30. Байджанов, Б. Х. (2020). Таълим жараёнида илғор хорижий тажрибаларни самарали қўллаш механизмлари. *Science and Education*, 1(2), 514-519.
31. Газиева, Д. М. (2020). МЕДИАТЕКСТ И ЗАКОНОМЕРНОСТИ ТЕКСТООБРАЗОВАНИЯ. In *ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 141-146).

